

Saugok savo asmens duomenis

Pamokos planas ir rekomendacijos 5-8 klasėms

Kritinį mąstymą
ugdykime kartu!

VIPT
@asociacija

European **MEDIA AND
INFORMATION** Fund
Managed by
Calouste Gulbenkian Foundation

Projektas „Medijų raštingumo stiprinimas bendruomenėse: kritinį mąstymą ugdykime kartu!“

Šio projekto tikslas – stiprinti medijų raštingumą, ypač kritinį mąstymą, suteikiant aktyviems vietos bendruomenių atstovams žinių ir priemonių, kaip to mokyti kitus savo bendruomenės narius.

Projekte ypač daug dėmesio bus skiriama mokyklų bibliotekininkams, kurie, organizuodami informacijos bei medijų raštingumo švietimo renginius ir pasiekdami platesnę mokyklos bendruomenę, galės naudotis projekto metu sukurtais ištekliais ir perduoti kritinio mąstymo žinias bei įgūdžius mokytojams, mokiniams ir jų tėvams. Dalyvaujantys projekte veiks ne tik sustiprins savo įgūdžius, bet ir taps stipriu žinių daugikliu savo bendruomenėse.

Projektą įgyvendina dvi asociacijos iš Lietuvos, dalyvaujančios kuriant žinių visuomenę šalyje: asociacija „Langas į ateitį“ bei asociacija „Viešieji interneto prieigos taškai“.

Projekto socialinis partneris - Lietuvos mokyklų bibliotekų darbuotojų asociacija.

Lietuvos mokyklų bibliotekų
darbuotojų asociacija
Association of Lithuanian School Library Staff

Projektą finansuoja Europos žiniasklaidos ir informacijos fondas (EMIF).

European | **MEDIA AND
INFORMATION** | Fund

Managed by
Calouste Gulbenkian Foundation

ATSAKOMYBĖS APRIBOJIMAS. Visa atsakomybė už bet kokį Europos žiniasklaidos ir informacijos fondo remiamą turinį tenka autoriui (-iams), ir jis nebūtinai atspindi EMIF ir fondo partnerių, Calouste Gulbenkian fondo ir Europos universitetų instituto poziciją.

DISCLAIMER. The sole responsibility for any content supported by the European Media and Information Fund lies with the author(s) and it may not necessarily reflect the positions of the EMIF and the Fund Partners, the Calouste Gulbenkian Foundation and the European University Institute.

<https://gulbenkian.pt/emifund/disclaimer/>

CC BY-NC 4.0

© Asociacija „Langas į ateitį“, 2023

Pamokos tikslas

Vaikai iš prigimties linkę dalytis informacija su kitais, nori būti labiau matomi, susipažinti su daugiau žmonių, būti įvertinti. Informacinės technologijos suteikia jiems plačias bendravimo ir pramogavimo galimybes, kuriomis naudotis reikia sumaniai ir atsakingai, kad nebūtų atskleisti privatūs duomenys ir taip sukelta grėsmė vaikams ir jų artimiesiems.

Vidurinio mokyklinio amžiaus vaikai pradeda aktyviai dalyvauti socialiniuose tinkluose, dalytis vaizdais, kita savo aplinkos informacija, žaisdami žaidimus internete sąveikauja su kitais žaidėjais, dažniausiai bendravimo poreikį išskeldami aukščiau savo saugumo. Todėl šios pamokos tikslas yra padėti šio amžiaus vaikams suprasti, kas yra asmeninė ir privati informacija, kokia informacija galima dalintis, o kokia ne, kokios dėl to gali kilti grėsmės, ir kad jie niekada neturėtų skelbti privačios informacijos internete.

Ši pamoka turėtų atsakyti į klausimus: kas yra asmens duomenys, kodėl jie tokie svarbūs, kas gali nutikti neapgalvotai jais dalijantis, ir be abejo, mokyti tinkamo ir atsakingo elgesio saugant savo duomenis ir privatumą tiek internete, tiek ir tikrame gyvenime.

Svarbu nepamiršti, kad šio amžiaus mokiniai jau gali turėti įvairios, tik teigiamos, tiek ir neigiamos patirties socialiniuose tinkluose, todėl gali pateikti savo gyvenimiškų situacijų pavyzdžių ir juos nagrinėti. Mokytojas šiuo atveju turi padėti palaikyti klasės diskusiją ir formuoti tinkamas nuostatas.

Pamokos trukmė

Orientacinė pamokos trukmė – 40 min., tačiau mokytojas gali ją sutrumpinti atsirinkdamas temas ir priemones savo nuožiūra.

Priemonės

Kompiuteris su projektoriumi ir ekranas arba interaktyvioji lenta, interneto ryšys, lenta arba didelis bloknatas užrašams, lapeliai užduotims atlikti.

Pamokos skaidrių rinkinys, kuris gali būti mokytojo pritaikomas konkrečiai pamokai: pateiktis, praktinių veiklų klausimai.

– toks ženklas nurodo, kad aiškinant tam tikrą medžiagos temą ar rengiant veiklą (įvadinį pokalbį, viktoriną, užduotį), galima pasinaudoti interaktyviuoju mokymo objektu, kuris gali būti demonstruojamas vietoje skaidrės. Tai pagyvintų pamoką, labiau atkreiptų mokinių dėmesį, tuo pačiu galėtų padėti mokytojui labiau struktūriškai ar grafiškai pateikti reikiamą informaciją. Reikalingus interaktyviuosius mokymo objektus rasite svetainėje ties kiekvienos temos medžiaga.

Prieš pamoką patikrinkite, ar klasėje tinkamai veikia internetas, ar mokykla neblokuoja prieigos prie reikalingų pamokai interneto išteklių.

Šaltiniai

Papildoma medžiaga

- Pamokėlė „Pažinkite interneto grėsmes ir išmokykite vaikus jų išvengti!“
<https://www.epilietis.eu/kursai/vaiku-apsauga-nuo-interneto-gresmiu/>
- Informacinė medžiaga apie konkrečius socialinius tinklus, žaidimus, interneto grėsmes, vaikų privatumo apsaugą <https://www.epilietis.eu/saugumas-internete/informacine-medziaga/>
- Kaip susitarti su vaikais dėl išmaniųjų įrenginių naudojimo ir sudaryti šeimos sutartį
https://e-etika.lt/wp-content/uploads/2020/04/Seimos_susitarimas_SEC.pdf
- Medijų raštingumo medžiaga mokykloms (anglų k.) –
<https://www.commonsense.org/education/articles/news-media-literacy-101> .
- Daug naudingų saugesnio interneto patarimų vaikams, tėvams ir mokytojams
draugiskasinternetas.lt
- Socialiniai tinklai: kas tavo draugai? <http://pamoka.draugiskasinternetas.lt/socialiniai-tinklai-kas-tavo-draugai/>
- Saugiau naudokis telefonu <http://pamoka.draugiskasinternetas.lt/saugiau-naudokis-telefonu/>
- Apsisaugok nuo apgaulės internete <http://pamoka.draugiskasinternetas.lt/apsisaugok-nuo-apgaulės-internete/>
- Nuotraukos internete <http://pamoka.draugiskasinternetas.lt/nuotraukos-internete/>
- Privatumas internete <http://pamoka.draugiskasinternetas.lt/privatumas-internete/>
- Ar esi saugus internete? Edukacinis testas vaikams „Ar esi saugus internete?“ ir kiti 6 testai.
<http://testas.draugiskasinternetas.lt/>
- Saugesnis internetas vaikams (priemonė viktorinai rengti).
<https://www.epilietis.eu/kursai/saugesnio-interneto-viktorina-2/>
- Mano duomenys internete (3-6 kl.). <http://pamoka.draugiskasinternetas.lt/praktine-veikla-mano-duomenys-internete/>
- Apuoko pamokėlės (3-6 kl.). <http://pamoka.draugiskasinternetas.lt/interaktyvi-veikla-apuoko-pamokeles/>
- Saugių slaptažodžių dirbtuvės (3-6 kl.). <http://pamoka.draugiskasinternetas.lt/interaktyvi-veikla-saugiu-slaptazodziu-dirbtuves/>
- Nuotraukų skelbimas internete (1-6 kl.). <http://pamoka.draugiskasinternetas.lt/interaktyvi-veikla-nuotrauku-skelbimas-internete/>

Pamokos planas

1. Temos pristatymas ir pokalbis: kas yra asmens duomenys ir kuo jie svarbūs? 10 min.
2. Kokią informaciją, kodėl ir kaip reikia saugoti. – 10 min.
3. Praktinė užduotis. Kokią informaciją ir kam galime atskleisti. – 10 min.
4. Baigiamoji veikla – taisyklių kūrimas – 10 min.

Skaidrės Nr.	Skaidrės turinys ir rekomendacijos
1.	<p>Saugok savo asmens duomenis!</p> <p>Susipažinkite, – prisistatykite, paaiškinkite pamokos tikslą, kas vyks jos metu. Galite mokiniams išdalyti po dvi skirtingų spalvų (pavyzdžiui, žalios ir raudonos) korteles, ant kurių jie užsirašys savo vardus ir kurias kels atsakinėdami į klausimus.</p>
2.	<p>Kas yra tavo asmeninė informacija?</p> <p>Įžanginis pokalbis, siekiant išsiaiškinti mokinių turimas žinias ir patikslinti sąvokas. Paprašykite mokinių išvardyti, kas, jų nuomone, yra jų asmeninė informacija. Asmeninę informaciją čia reikia aiškinti supaprastintai, pavyzdžiui, kad ją turint galima pažinti ar surasti asmenį, todėl pašaliniams negalima jos sakyti.</p> <p>Paklauskite mokinių, kokia informacija ir su kuo jie dalijasi socialiniuose tinkluose. Pateikite jiems įvairių pavyzdžių ir paklauskite, ar tai asmeninė informacija, ar ne. Mokiniai atsako pakeldami savo korteles (susitarkite dėl spalvų reikšmės: pavyzdžiui, žalia – kai tokia informacija galima dalytis, raudona – ne). Atsakymus galima sugrupuoti lentoje ar bloknote.</p> <p>Asmeninės informacijos pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nuotrauka (atvaizdas); • vardas ir pavardė; • amžius; • gimimo data; • adresas; • telefono numeris; • e. pašto adresas (arba tėvų e. pašto adresas); • slaptažodžiai; • kada ir kokią mokyklą ar būrelius lanko; • tėvų vardai ir pavardės; • kur dirba jų tėvai; • tėvų banko kortelės duomenys. <p>Informacijos, kuri nėra asmeninė, pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mėgstamiausia spalva, • geriausio draugo vardas, • augintinio vardas, • plaukų spalva, • mėgstamos dainos ar knygos pavadinimas.

	<p>Informacija nėra asmeninė, kai yra daug kitų vaikų, turinčių tokius pat bruožus ar savybes.</p> <p>Šioje pamokoje supaprastintai laikome, kad visa asmeninė informacija yra privati ir neskelbiama (teisėje vartojama daugiau šios rūšies sąvokų, pavyzdžiui, neskelbtina, slapta, draudžiama skelbti, nepilnamečiams kenksminga ir kt. informacija). Taip pat dar neatskirame informacijos nuo duomenų (duomenys yra informacijos žaliava, tai gali būti tiesiog faktai be konteksto, o informacija jau yra prasmingos žinios).</p> <div data-bbox="323 600 438 696" data-label="Image"> </div> <p>(Asmeninės informacijos pavyzdžiai)</p>
<p>3.</p>	<p>Visa tai yra tavo asmens duomenys! Skaidrėje pateikiami įvairūs paminėti asmeninės informacijos pavyzdžiai.</p> <p>Pokalbio išvada – visa informacija apie žmogų (vaiką) yra asmeninė. Tačiau dar reikia ir suprasti, kiek informacijos ir kam galime atskleisti.</p> <p>Visa savo asmenine informacija dalinamės su šeima. Mažiau asmeninės informacijos suteikiame pažįstamiems. Mažiausiai informacijos galime suteikti platesniam žmonių ratui draugų gimtadieniuose, kieme, būreliuose, o taip pat ir internete (kaip ir gatvėje) sutinkamiems žmonėms bei socialinių tinklų draugams.</p> <p>Pavyzdžiui, savo adresą ar telefono numerį atskleidžiame ne visiems, o tik patiems artimiausiems draugams. Su dauguma draugų taip pat nesidaliname informacija apie gaunamus kišenpinigius ar savo laiptinės kodu.</p> <p>Informaciją internete mato nepažįstami žmonės. Jiems atskleidus per daug savo asmeninės informacijos iškyla tam tikri pavojai, pavyzdžiui sužinoję namų adresą namuose gali apsilankyti vagys, paskelbus telefono numerį galima sulaukti skambučių iš piktų kėslų turinčių žmonių.</p> <p>Socialiniuose tinkluose su savo informacija elgtis reikia atsargiai, kaip ir tikrame gyvenime, reikia pasirūpinti, kad jos nematytų pašaliniai ir nepažįstamieji.</p> <p>Saugoti reikia ne tik savo, bet ir kitų žmonių asmeninę informaciją!</p> <p><i>Svarbiausia taisyklė naudojantis internetu – neatskleiskite savo tapatybės: vardo, pavardės, adreso, e. pašto adreso, kitų individualių duomenų. Juk jų neatskleidžiame pirmam sutiktajam.</i></p> <p><i>Internetu nenaudokite savo tikrojo vardo – sugalvokite slapyvardį. Informacija apie tėvų darbovietę, artimuosius, asmeninės svetainės adresus taip pat yra privatūs duomenys, bet kam jų neatskleiskite.</i></p>

	<p><i>Neįveskite savo tikrų duomenų socialiniuose tinkluose, žaidimuose ir registruodamiesi interneto svetainėse, sugalvokite slapyvardį.</i></p>
<p>4.</p>	<p>Kas gali nutikti atskleidus per daug asmeninės informacijos?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vagystė • Įsilaužimas į paskyras internete • Persekiojimas • Patyčios • Tapatybės vagystė • Neigiamas įvaizdis <p><i>Internetu perduodama arba jame skelbiama informacija gali būti matoma visame pasaulyje. Nesiimant specialių atsargumo priemonių, piktavaliai gali sužinoti ne tik asmeninius dalykus, bet paskui ir pasinaudoti kito asmens tapatybe (apsimesti tuo asmeniu). Pavyzdžiui, apsimetėlis kito asmens vardu pasiskolina pinigų.</i></p> <p><i>Vagys įdėmiai skaito įrašus socialiniuose tinkluose, tikėdamiesi sužinoti, kada žmonės grįžta namo, kada išvyksta ilgesniam laikui, kokio brangaus turto jie turi.</i></p> <p><i>Paprasčiausia paaiškinti labai konkrečių privačių duomenų praradimo žalą, kai atskleidus savo internetinės bankininkystės prisijungimo duomenis galima prarasti visus pinigus. Taip pat, atskleidus prisijungimus, galima prarasti ir savo e. pašto ir socialinio tinklo paskyrą.</i></p> <p><i>Tačiau nei kiek ne mažesnė rizika interneto pokalbiuose atskleidus ar svetainėse paskelbus savo namų, mokyklos adresą, telefono numerį, asmenines nuotraukas. Turėdami šiuos duomenis piktavaliai gali pradėti persekioti nepilnamečius, kurstyti patyčias.</i></p> <p><i>Šiuo metu susirūpinta ir tuo, kad dar nepilnamečio asmens internete paskelbta informacija apie save po daugelio metų gali jį diskredituoti, formuoti jo neigiamą įvaizdį ir trukdyti jo karjerai bei asmeniniam gyvenimui. Internete paskelbtą informaciją visiškai panaikinti labai sunku ar net neįmanoma!</i></p> <div style="display: flex; align-items: center; margin-top: 20px;"> <p>(Kas gali nutikti atskleidus per daug asmeninės informacijos?)</p> </div>
<p>5.</p>	<p>Ką daryti?</p> <p>Pagalvok, prieš skelbdamas! Pasirūpink privatumu savo socialinio tinklo paskyroje! Interneto draugams nerodyk to, kuo daliniesi su savo mokyklos ir kiemo draugais.</p>

	<p>Socialiniuose tinkluose informaciją skelbti reikia itin atsargiai, nes a) suklydus ją gali pamatyti labai daug žmonių, b) visada išlieka galimybė, kad netgi apsaugoti duomenys internete bus atskleisti, ir c) ką nors paskelbus internete, praktiškai nebegalima to pašalinti.</p> <p><i>Čia tinka geras patarimas – prieš ką nors skelbdamas internete, suskaičiuok iki 10! Nes paskelbtos informacijos praktiškai nebebus galima pašalinti, ji akimirksniu išplinta tarp kompiuterių ir interneto vartotojų, ji patenka į interneto paieškos sistemas ir archyvus.</i></p> <p>Pavyzdys: „Feisbuko vakarėlio katastrofa“ (pagal tikrus įvykius JK).</p> <p>Gabrielius nusprendė atšvęsti savo gimtadienį su artimais draugais ir šeima. Jis sukūrė privatų įvykį feisbuke ir išsiuntė asmeninius kvietimus pasirinktiems žmonėms. Viskas buvo paruošta ir laukiama mažos, bet jaukios šventės.</p> <p>Tačiau Gabrielius neapsižiūrėjo, parinko netinkamus nustatymus, ir renginys tapo viešai matomas. Per kelias valandas tūkstančiai žmonių iš viso miesto ir net toliau atvyko prie Gabrieliaus namo. Tai virto tikra masine švente, vietoje tos, kurią Gabrielius buvo numatęs švęsti tik su artimaisiais draugais.</p> <p>Situacija virto tikra katastrofa. Namo apylinkės buvo pilnos žmonių, kuriuos buvo sunku suvaldyti, kaimynai skambino policijai dėl triukšmo ir eismo problemų.</p> <p>Viskas, ką Gabrielius norėjo, buvo jauki šventė su artimaisiais, bet dėl netinkamų paskyros nuostatų vakaras praėjo aiškinantis su minia, kaimynais ir policija.</p> <p><i>Socialinių tinklų vartotojai turėtų pasirūpinti tinkamomis savo paskyros privatumo nuostatomis ir padaryti, kad tik artimiems draugams skirta informacija nebūtų matoma visiems. Paprasčiausia savo socialinio tinklo „draugus“ suskirstyti į atskiras grupes ir kiekvienai grupei nustatyti skirtingas teises matyti skelbiamą turinį.</i></p> <p><i>Paprašykite mokinių pasidalyti jų patirtimi, kaip jie tvarko „draugus“ ir privatumą savo socialinių tinklų paskyroje.</i></p>
6.	<p>Praktinė užduotis. Socialinio tinklo taisyklės.</p> <p>Mokiniai turi įsivaizduoti, kad kuria saugų socialinį tinklą „Draugų oazė“, kuriam dabar reikia sugalvoti saugumo taisykles.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kiekvienas mokinys užsirašo tris jo manymu svarbiausias asmeninės informacijos saugumo socialiniame tinkle taisykles. 2. Šias taisykles paaiškina greta sėdinčiam mokiniui. 3. Jei yra laiko, keli mokiniai savo taisykles gali pristatyti visai klasei.
7.	<p>Baigiamoji veikla (gali būti ankstesnės užduoties tęsinys).</p> <p>Mokiniai padeda mokytojui sukurti mokyklos taisykles (jos užrašomos lentoje ar bloknote), kaip saugoti savo asmeninius duomenis ir išlaikyti savo privatumą internete bei socialiniuose tinkluose.</p> <p>Pavyzdžiui,</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. savo informaciją saugoti ir atskleisti tik artimiausiems žmonėms, 2. neskelbti kitų žmonių asmeninės informacijos; 3. pasirūpinti, kad bet kas nematytų socialinio tinklo paskyroje skelbiamos informacijos, 4. labai apgalvotai skelbti nuotraukas ir vaizdo įrašus, 5. kreiptis į mokytojus (tėvus, patikimus suaugusiuosius) jeigu internete nutinka kas nors blogo, 6. ... <p>Paiškininkite šias taisykles. Galite pateikti pavyzdžių, kas galėtų nutikti jų nesilaikant. Ištikus bėdai internete, kai suaugusieji negali padėti ar jais nepasitikima, taip pat galima pagalbos kreiptis į „Vaikų liniją“, https://www.vaikuliniija.lt/ieskantiems-pagalbos/vaikams-ir-paaugliams/</p> <div style="display: flex; align-items: center;"> (Kuriame mokyklos taisykles) </div>
8.	<p>Pasikartokime: kuria informacija galima viešai dalytis internete?</p> <p>Jei liko laiko, galima dar kartą perbėgti visus variantus paeiliui, o jei ne – panaudokite kaip apibendrinančią skaidrę.</p>
9.	<p>Pabaigos skaidrė.</p> <p>Apibendrinkite pamokos patirtį.</p>